

СТ А Н О В И Щ Е

От проф. д.ф.н. Лилия Крумова – Цветкова,

Институт за български език при БАН

За дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в областта на висшето образование „Хуманитарни науки“, професионално направление „Филология“, шифър 2.1

Автор на дисертационния труд: Жанета Тодорова Златева, асистент в Секция по съвременен български език на Института за български език при БАН

Тема на дисертационния труд: „Динамика на дублетността в глаголната система на съвременния български книжовен език“.

Дисертационният труд е посветен на глаголната дублетност в българския език, проблем, важен за езиковата теория и езиковата практика, който, необяснимо защо, е недостатъчно изследван. Ето защо темата на труда е актуална и той изпълва незаето място в българското езикознание. Авторката е добре запозната с езиковите проучвания, посветени на дублетността и надгражда създаденото до днес.

В работата е използвана напълно подходяща за поставените цели на изследването методика. Описателно-аналитичният метод дава възможност да се опише и анализира кодификацията, свързана с дублетността в периода от 40 –те години на ХХ в. до днес, а сравнителният метод позволява да се достигне до значими изводи за критериите и резултатите от кодификационната дейност.

Целите и задачите на изследването са реализирани успешно. Ще се опитам накратко да посоча достойнствата на работата.

1. Значима положителна страна на работата е ъгълът, под който се разглежда явлението дублетност. В нашето езикознание то е оценявано по-скоро негативно, наложило се е мнението, че допускането на дублетност е слабост в кодификацията. Със своето изследване Жанета Златева, като споделя

схващането за дублетността на Пражката лингвистична школа, налага разглеждането на дублетността като положително явление, източник за обогатяване и интелектуализиране на езика, средство, чрез което се поддържа гъвкава стабилност в езика, инструмент, който прави възможно плавното и безболезнено утвърждаване на езиковите промени и тяхното кодифициране.

2. Дублетността е анализирана и в теоретичен, и в практически план. В теоретичната част се постига научно познание за същността на дублетността, функциите ѝ в книжовноезиковата норма и основните ѝ характеристики. За целта явлението се поставя в по-широкия контекст на езиковата промяна, вариантността и теорията за книжовните езици. Разграничението на езикова и книжовноезикова норма от теорията на Пражката школа е основополагаща за изследването.

Дублетността е вид езикова промяна. Докторантката анализира схващането за езиковата промяна в различните парадигми както в диахронната, така и в синхронната лингвистика. Проследява различията във виждането за явлението между историческата лингвистика и структурализма.

Прави изводи за връзката между езиковата промяна и вариантността. Изяснява същността на вариантността като двуизмерно явление, представляващо едновременно свойство и реализация, което обяснява широкия обхват на термините вариант и вариантност.

Установява основното различие между вариантността и дублетността. Двете родствени явления имат различна функционална характеристика, а границата между тях е по линията кодифицираност – некодифицираност. Дублетността е вид езикова промяна в рамките на книжовния език.

Вследствие на направения анализ се правят редица съществени изводи относно явленията езикова промяна, вариантност, езикова норма, книжовноезикова норма, кодификация и връзката им с дублетността.

3. В практически план се изследва и проследява ролята на глаголната дублетност в кодификаторската практика, установяват се критериите, определящи кодификаторските решения и ролята, която дублетността изпълнява като инструмент в тези решения. Конкретните видове глаголна

дублетност се разглеждат от гледна точка на езиковите равнища. Много добре е мотивирано включването в рамките на изследването на словообразователната и изключването на етимологичната дублетност. Разглеждат се 6 случая на фонетична дублетност, 3 случая на словообразователна и 3 случая на формообразователна дублетност, като се проследява състоянието на дублетността в шест български граматика, издадени през 30-те и 40-те години на ХХ в., академичната Граматика на съвременния български език, авторски речници и най-вече в трите академични правописни речника – от 1983 г., 2002 г., и 2016 г. Съпоставката дава възможност да се установи динамиката на кодификацията и съответно динамиката на дублетността в глаголната система.

При анализа на кодификацията на типовете глаголни дублети във всеки конкретен случай се разглеждат причините за възникване на дублетността, съответните кодификаторски решения и критериите, на които се основават те. Анализът е прецизен и очертава една много полезна картина на глаголната дублетност през годините и историята на свързаната с тях кодификация. От гледна точка на динамиката на явлението са очертани три процеса: ликвидиране, запазване или ограничаване на дублетността. Във всеки от случаите се дава и съответна авторова оценка. Намирам направения анализ за значим за бъдещите кодификаторски решения.

Целият корпус от глаголна лексика, върху който е направено изследването, е оформен в приложение. В списъци и сравнителни графики са представени всички дублетни глаголни форми от посочените по-горе източници. Това е ценен масив, който може да бъде използван и в теоретични разработки, и в практическата работа в областта на лексикографията и езиковата култура.

Докторантката има четири публикации по темата, две от които публикувани в сп. Български език, една в Международен филологически форум, и една, изнесена като доклад на Международна юбилейна конференция в Института за български език и публикувана в юбилеен сборник.

Авторефератът представя вярно и достатъчно изчерпателно съдържанието на дисертационния труд.

В заключение ще посоча, че Жанета Тодорова Златева е представила едно задълбочено изследване на динамиката на дублетността в глаголната система на съвременния български книжовен език. Трудът несъмнено е научно-приложен принос в българското езикознание. Поради това убедено предлагам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. д.ф.н. Лилия Крумова - Цветкова